

ÇOCUKLAR HAKLARINI BİLİYOR MU?: BİLİNÇ DÜZEYİ ARAŞTIRMASI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şaban AKGÜL¹ Dr. Öğr. Üyesi Ayça Kartal²

Özet

Bu araştırmada 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel yöntemlere dayalı olarak tasarlanan bu araştırma betimsel olup, tarama deseninde yürütülmüştür. Araştırmanın evreni Türkiye'deki 18 yaş altı çocuklardır. Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin 81 ilinde ikamet eden 18 yaş altı (lise ve altı) 404 çocuktan oluşmaktadır. Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri cinsiyet yönünden benzerdir. Yaşanılan yerler, çocukların çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeyinde bir etkiye sahip değildir. Ancak kendine ait odası olan çocukların okulda çocuk hakları ile ilgili özellikle korunma ve bilgi edinme hakkına yönelik, kendine ait odası olmayanlara göre daha bilinçli olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda çocuk hakları konusunda farklı şehir ve okullarla ortaklı projeler yapılması ve bu projelere cinsiyet ayrımı gözetmeksizin katılımcıların dâhil edilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Bilinç Düzeyi, Çocuk, Türkiye

DO KIDS KNOW THEIR RIGHTS?: AWARENESS LEVEL RESEARCH

Abstract

The aim of this study is to investigate children's awareness of their rights according to different variables. This is a quantitative and descriptive study in which a screening design has been used. The study population consisted of children under 18 years of age in Turkey. The study sample consisted of 404 children under 18 years of age (high school or less) from 81 cities of Turkey. Data were analyzed using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS), version 20. According to the results of the study, male and female participants had similar levels of awareness of children's rights. Place of residence had no effect on their awareness levels. However, participants who had their own rooms were more aware of children's rights, especially the right to protection and information, than those who did not have their own rooms. These results suggest that joint projects on children's rights should be held in different cities and schools and that all students, regardless of gender, should be encouraged to participate in them.

Keywords: Children's Rights, Awareness Level, Child, Turkey

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Reşadiye Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, ORCID: 0000-0002-7257-5458, mehmet.akgul@gop.edu.tr

²Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, ORCID: 0000-0002-4297-8002, a.kartal@alparslan.edu.tr

GİRİŞ

İnsan hak ve özgürlüklerine saygılı, kendi haklarının bilincinde ve gerektiğinde bu hakları etkin bir biçimde savunabilen, sosyal yaşam içerisinde katılımcı, kendi gelişiminden sorumlu, sorumluluklarının farkında ve bu gelişim sürecine yön verebilen bireylerin toplumsal yaşam içerisinde yer almasının temeli, haklarını bilen nesillerle mümkündür (Hareket, 2018,1). Gelişmiş toplumlarda bu durumun sağlanabilmesi, eğitimle mümkün olmakla birlikte, eğitimin bu işlevini yerine getirmesi için o toplumda yaşayan insanların haklarını korumak önemli görülür (Yurtseven ve Altun, 2015). Toplumların geleceğinin, toplumun yetiştireceği çocukların, bedenlen, ruhen, ahlaken ve fikren iyi gelişmesine ve eğitilmesine bağlı olduğu düşünüldüğünde, bu durumun çocuğun toplum içindeki hukuki durumunu düzenleyen kurullarla bağlantılı olduğu söylenebilir (Akgül, 2015).

1989 yılında Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi kabul edilmiş ve çocuk haklarının tüm dünya çocukları için aynı olmasını sağlamıştır. Sözleşmeyi imzalayan tüm devletler çocuk haklarının korunması için üzerine düşeni yapmakla yükümlüdür. Türkiye'nin bu sözleşmeyi imzalaması 1990 yılına tekabül etmektedir (Akyüz, 2013). Bu sözleşme, çocukların sosyal, ekonomik ve kültürel haklarına yer vermesinin yanında, ekonomik sömürüden korunma, beslenme, sağlık, eğitim gibi temel hakları da ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Çocuklara şiddet ve çocuk istismarının çokça yaşandığı günümüzde, çocuk işçiliği ile mücadele de devam etmekte, dolayısıyla çocuk haklarına ilişkin ihlallerin sürdüğü görülmektedir (Hammarberg, 2011; Hodgkin ve Newell, 1998; Covell, Howe ve McNeil, 2010).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun yazdığı “Üçler Yediler Kırklar” adlı kitapta çocuk, bir bahçedeki rengarenk çiçekler olarak ifade edilir. Kitapta bir bahçıvan olarak görülen öğretmen, çocuğun en güzel şekilde açmasını sağlayacak; ona kokusunu verecek olan kişidir. Bu yönüyle bakıldığında “çocuk” kavramının, sadece aile değil öğretmen başta olmak üzere, tüm toplumu şekillendirecek önemli bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada hak ve sorumluluklarının bilincinde, kendini ifade edebilen bireylerden oluşan toplum için çocuk haklarının doğru uygulanması, toplum için doğru şartları oluşturup en iyi eğitim için gerekenlerin ayarlanması önemlidir (Washington, 2010). Doğru şartların oluşabilmesi, eğitim için gereken ihtiyacın karşılanması noktasında, toplumun çocuk haklarına yönelik bilgi düzeyinin tespiti önem arz etmektedir.

Alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuk hakları üzerine yapılmış farklı türde araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir. Araştırmalar incelendiğinde öğretmen adayı, öğretmen ve yöneticilerin çocuk haklarına yönelik görüş ve tutumlarının incelendiği çalışmalar (Banko, 2017; Coşkun, 2015; Çetinkaya, 1998; Dönmez, 2015; Erdoğan, 2018; Fazlıoğlu, 2007; Gülbahar, 2019; Hançer, 2019; Kaya, 2011; Özaktan, 2014; Özkan, 2013; Peker, 2012; Uçuş-Güldalı, 2009); öğrencilerin ve velilerin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarının, görüş ve tutumlarının incelendiği çalışmalar (Akgül, 2015; Akgül, 2018; Ay-Zöğ, 2008; Cantekinler, 1989; Çoban-Sural, 2018; Demirezen, Altukulaç ve Akhan, 2013; Kesayak, 2019; Karıcı, 2016; Salman-Osmanağaoğlu, 2007; Tiftikçi, 2018; Yeşilkayalı, 2014; Yılmaz, 2018; Yurdakul, 2015; Yurtseven, 2009); çocuk haklarına yönelik Türkiye'deki uygulamaların ve eğitim programlarının incelendiği, çocuk haklarına yönelik eğitim programlarının geliştirildiği, farklı ülkeler ile Türkiye'deki uygulamaların karşılaştırmalarının yapıldığı çalışmalar (Erdurak, 2019; Hareket, 2018; Işıksal-Apaydın, 2017; Kalender, 2018; Özdemir-Doğan, 2017) yer almaktadır.

Ulaşılan alanyazında Türkiye genelini kapsayacak şekilde 18 yaş altı çocukların çocuk hakları hakkında bilinç düzeyini tespit etmeye yönelik bütüncül bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktada araştırmanın temel problemi: “Türkiye’de 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri farklılık göstermekte midir?”

Bu temel problem çerçevesinde cevap aranacak alt problemler şu şekilde belirtilebilir: Türkiye'deki çocukların, çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri,

- Cinsiyet durum değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
- Yaşadıkları yerleşim birimi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
- Anne ve babanın birlikte yaşama durum değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
- Kendilerine ait odaya sahip olma durum değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
- Evde ya da okulda çocuk hakları konusunda bilgilendirilme durum değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Nicel yöntemlere dayalı olarak tasarlanan bu araştırma betimsel olup, tarama deseninde yürütülmüştür. Tarama deseni, evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşleri nicel olarak betimlemeyi sağlar (Creswell, 2014). Bu çalışmada da 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeylerinin farklı değişkenlere göre nicel olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye'deki 18 yaş altı çocuklardır. Araştırmanın örneklemini, araştırmacılar tarafından ulaşılabilen, Türkiye'nin rastgele seçilen 31 ilinde (Afyonkarahisar, Ağrı, Amasya, Aksaray, Ankara, Antalya, Adana, Aydın, Adıyaman, Bitlis, Bolu, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Iğdır, İstanbul, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Ordu, Samsun, Sakarya, Tokat, Van, Yozgat) ikamet eden 18 yaş altı (lise ve altı) 404 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocuklara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların Demografik Bilgileri

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kız	216	53,5
Erkek	188	46,5
Kardeş Sayısı		
Kardeş Yok	50	12,4
1 Kardeş	93	23,0
2 Kardeş	130	32,2
3 ve Üstü	131	32,4
Yerleşim Birimi		
İlden Daha Küçük Yerleşim Birimi	162	40,1
İl	242	59,9
Anne Baba Birlikte mi Yaşıyor?		
Hayır	41	10,1
Evet	363	89,9
Kendinize Ait Bir Odanız Var mı?		
Hayır	146	36,1
Evet	258	63,9
Evde veya Okulda Çocuk Hakları Konusunda Bilgilendiriliyor musunuz?		
Hayır	125	30,9
Evet	279	69,1
Toplam	404	100,0

Araştırmaya katılan çocukların 216'sı kız, 188'i erkek; 50'si tek çocuk, 93'ünün bir kardeşi, 130'unun iki kardeşi, 131'inin üç veya daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Çocukların 162'si ilden daha küçük bir yerleşim biriminde, 242'si ilde yaşamının büyük bölümünü geçirmiştir. Çocuklardan 41'inin anne babası birlikte değil, 363'ünün anne ve babası birlikte

yaşamakta; 146'sının kendisine ait odası bulunmamakta, 258'inin kendisine ait odası bulunmakta; 125'i evde veya okulda "Çocuk Hakları" konusunda bilgilendirilmemekte, 279'u ise bilgilendirilmektedir.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada veri toplama aracı olarak Akgül (2018) tarafından geliştirilen "Çocuk Hakları Bilinç Düzeyi Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek 3 boyut (Koruma Hakkı, Özgür Yaşama Hakkı, Bilgi Edinme ve Görüş Bildirme Hakkı) ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 3 kategoride (evde, okulda, sizin için önemi) geliştirilmiş ve kategoriler kendi arasında 3'lü likert tipinde hazırlanmıştır. Puanlamada 0-1-2 değerleri kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 108, en düşük puan 0'dır. Kullanılan ölçeğin KMO katsayısı 0,862 olarak bulunmuş ve Bartlett Testi'nin de anlamlı düzeyde ($p < .05$) çıktığı görülmüştür. Ayrıca ölçek maddelerinin iç tutarlılık katsayısı ise .83 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde ölçek, Google Forms üzerinde hazırlanmış ve örneklem grubundan yanlarında bir yetişkin bulundurarak ölçeği doldurmaları istenmiştir. Ölçekte anlayamadıkları kısım olabileceği ihtimali düşünülerek yanlarında ölçek sahibinin yakın çevresinden bir yetişkin bulunmuştur. Ölçek 700 kişiye uygulanmış ancak 296 ölçek formunun özensiz doldurduğu düşünüldüğünden değerlendirmeye alınmamıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Verilerin analizi öncesinde veri setinde Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Test sonucunda veri setinin normal dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir. Bu sebeple veri analizinde parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Çocuk Hakları Ölçeği Alt Boyutlarında Cinsiyete Göre Farklılığın İncelendiği Mann Whitney U Testi Sonuçları

			N	S.O.	S.T.	Z	p
Okulda	Korunma Hakkı	Kız	216	203,70	43998,50	-,223	.824
		Erkek	188	201,13	37811,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Kız	216	210,88	45549,50	-1,569	.117
		Erkek	188	192,88	36260,50		
Evde	Bilgi Edinme Hakkı	Kız	216	202,27	43690,50	-,043	.966
		Erkek	188	202,76	38119,50		
	Korunma Hakkı	Kız	216	198,71	42922,00	-,718	.473
		Erkek	188	206,85	38888,00		
Sizin İçin Önemi	Özgür Yaşama Hakkı	Kız	216	197,31	42618,00	-,998	.318
		Erkek	188	208,47	39192,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Kız	216	205,74	44440,50	-,620	.535
		Erkek	188	198,77	37369,50		
Sizin İçin Önemi	Korunma Hakkı	Kız	216	205,70	44432,00	-,654	.513
		Erkek	188	198,82	37378,00		
	Özgür Yaşama Hakkı	Kız	216	196,91	42532,50	-1,163	.245
		Erkek	188	208,92	39277,50		
Bilgi Edinme Hakkı	Kız	216	204,39	44148,50	-,407	.684	
	Erkek	188	200,33	37661,50			

Çocuk Hakları ölçeğine "Okulda" bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$). Anlamlı farklılık

olmamakla birlikte Korunma Hakkı ve Özgür Yaşama Hakkı alt boyutlarında kızların ortalamaları erkeklere göre daha yüksektir.

Evde bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olmamakla birlikte Korunma Hakkı ve Özgür Yaşama Hakkı alt boyutlarında kızların ortalamaları erkeklere göre daha düşüktür. Bilgi Edinme Hakkı alt boyutunda ise kızların ortalaması erkeklere göre daha yüksektir.

Sizin İçin Önemi bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olmamakla birlikte Korunma Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarında kızların ortalamaları erkeklere göre daha yüksektir. Özgür Yaşama Hakkı alt boyutunda ise kızların ortalaması erkeklere göre daha düşüktür.

Tablo 3. Çocuk Hakları Ölçeği Alt Boyutlarında Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Farklılığın İncelendiği Mann Whitney U Testi Sonuçları

			N	S.O.	S.T.	Z	p
Okulda	Korunma Hakkı	İlden Küçük	162	190,07	30791,50	-1,766	.077
		İl	242	210,82	51018,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	İlden Küçük	162	203,11	32903,50	-,087	.931
		İl	242	202,09	48906,50		
	Bilgi Edinme Hakkı	İlden Küçük	162	192,13	31125,00	-1,483	.138
		İl	242	209,44	50685,00		
Evde	Korunma Hakkı	İlden Küçük	162	206,55	33461,50	-,586	.558
		İl	242	199,79	48348,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	İlden Küçük	162	204,87	33189,00	-,348	.728
		İl	242	200,91	48621,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	İlden Küçük	162	208,19	33727,50	-,831	.406
		İl	242	198,69	48082,50		
Sizin İçin Önemi	Korunma Hakkı	İlden Küçük	162	203,92	33035,50	-,222	.825
		İl	242	201,55	48774,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	İlden Küçük	162	193,34	31320,50	-1,455	.146
		İl	242	208,63	50489,50		
	Bilgi Edinme Hakkı	İlden Küçük	162	192,35	31161,00	-1,669	.095
		İl	242	209,29	50649,00		

Çocuk Hakları ölçeğine “Okulda” bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında yerleşim birimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olmamakla birlikte Korunma Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarında yaşamının çoğunu ilden daha küçük bir yerleşim biriminde geçirmiş olanların ortalamaları ilde geçirmiş olanlara göre daha düşüktür.

Evde bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında yerleşim birimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olmamakla birlikte Korunma Hakkı, Bilgi Edinme Hakkı ve Özgür Yaşama Hakkı alt boyutlarında yaşamının çoğunu ilden daha küçük bir yerleşim biriminde geçirmiş olanların ortalamaları ilde geçirmiş olanlara göre daha yüksektir.

Sizin İçin Önemi bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında yerleşim birimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olmamakla birlikte Özgür Yaşama Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarında yaşamının çoğunu ilden daha küçük bir yerleşim biriminde geçirmiş olanların ortalamaları ilde geçirmiş olanlara göre daha düşüktür.

Tablo 4. Çocuk Hakları Ölçeği Alt Boyutlarında Anne ve Babanın Birlikte Yaşama Durumuna Göre Farklılığın İncelendiği Mann Whitney U Testi Sonuçları

			N	S.O.	S.T.	Z	p
Okulda	Korunma Hakkı	Hayır	41	185,82	7618,50	-,973	.330
		Evet	363	204,38	74191,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	41	213,44	8751,00	-,642	.521
		Evet	363	201,26	73059,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	41	205,49	8425,00	-,176	.861
		Evet	363	202,16	73385,00		
Evde	Korunma Hakkı	Hayır	41	207,43	8504,50	-,293	.770
		Evet	363	201,94	73305,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	41	178,95	7337,00	-1,419	.156
		Evet	363	205,16	74473,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	41	207,37	8502,00	-,292	.771
		Evet	363	201,95	73308,00		
Sizin İçin Önemi	Korunma Hakkı	Hayır	41	208,46	8547,00	-381	.703
		Evet	363	201,83	73263,00		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	41	195,61	8020,00	-,449	.653
		Evet	363	203,28	73790,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	41	196,43	8053,50	-,410	.682
		Evet	363	203,19	73756,50		

Çocuk Hakları ölçeğine “Okulda” bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında anne ve babanın birlikte yaşama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Evde bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında anne ve babanın birlikte yaşama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Sizin İçin Önemi bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında anne ve babanın birlikte yaşama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Tablo 5. Çocuk Hakları Ölçeği Alt Boyutlarında Katılımcıların Kendilerine Ait Odaya Sahip Olma Durumuna Göre Farklılığın İncelendiği Mann Whitney U Testi Sonuçları

			N	S.O.	S.T.	Z	p
Okulda	Korunma Hakkı	Hayır	146	183,64	26811,50	-2,463	.014*
		Evet	258	213,17	54998,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	146	190,82	27859,50	-1,535	.125
		Evet	258	209,11	53950,50		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	146	176,12	25713,00	-3,469	.001*
		Evet	258	217,43	56097,00		
Evde	Korunma Hakkı	Hayır	146	185,40	27068,00	-2,274	.023*
		Evet	258	212,18	54742,00		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	146	193,06	28187,00	-1,273	.203
		Evet	258	207,84	53623,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	146	190,68	27839,00	-1,586	.113
		Evet	258	209,19	53971,00		
Sizin İçin Önemi	Korunma Hakkı	Hayır	146	201,63	29438,50	-,124	.901
		Evet	258	202,99	52371,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	146	199,85	29177,50	-,387	.698
		Evet	258	204,00	52632,50		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	146	202,82	29611,00	-,048	.962
		Evet	258	202,32	52199,00		

Çocuk Hakları ölçeğine “Okulda” bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin Korunma Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarında kendilerine ait bir odaya sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Buna göre kendilerine ait bir odaya sahip olmayan katılımcıların Korunma Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarındaki ortalamaları kendilerine ait bir odaya sahip olan katılımcıların ortalamalarına göre anlamlı olarak daha düşüktür. Özgür Yaşama Hakkı alt boyutunda ise kendilerine ait bir odaya sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Evde bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin Korunma Hakkı alt boyutunda kendilerine ait bir odaya sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Buna göre kendilerine ait bir odaya sahip olmayan katılımcıların Korunma Hakkı alt boyutundaki ortalamaları kendilerine ait bir odaya sahip olan katılımcıların ortalamalarına göre anlamlı olarak daha düşüktür. Özgür Yaşama Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarında ise kendilerine ait bir odaya sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Sizin İçin Önemi bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında kendilerine ait bir odaya sahip olup olmama durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Tablo 6. Çocuk Hakları Ölçeği Alt Boyutlarında Katılımcıların Evde veya Okulda Çocuk Hakları Konusunda Bilgilendirilme Durumuna Göre Farklılığın İncelendiği Mann Whitney U Testi Sonuçları

			N	S.O.	S.T.	Z	p
Okulda	Korunma Hakkı	Hayır	125	144,12	18015,00	-6,784	.000*
		Evet	279	228,66	63795,00		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	125	185,67	23209,00	-1,968	.049*
		Evet	279	210,04	58601,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	125	155,70	19462,00	-5,476	.000*
		Evet	279	223,47	62348,00		
Evde	Korunma Hakkı	Hayır	125	192,80	24100,50	-1,147	.251
		Evet	279	206,84	57709,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	125	191,60	23950,00	-1,308	.191
		Evet	279	207,38	57860,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	125	192,39	24049,00	-1,207	.228
		Evet	279	207,03	57761,00		
Sizin İçin Önemi	Korunma Hakkı	Hayır	125	198,23	24778,50	-,544	.586
		Evet	279	204,41	57031,50		
	Özgür Yaşama Hakkı	Hayır	125	190,79	23849,00	-1,521	.128
		Evet	279	207,75	57961,00		
	Bilgi Edinme Hakkı	Hayır	125	198,51	24813,50	-,537	.591
		Evet	279	204,29	56996,50		

Çocuk Hakları ölçeğine “Okulda” bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin Korunma Hakkı, Özgür Yaşama Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarında evde veya okulda “Çocuk Hakları” konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmeme durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Buna göre okulda veya evde Çocuk Hakları konusunda bilgilendirilmeyen katılımcıların Korunma Hakkı, Özgür Yaşama Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarındaki ortalamaları bilgilendirilen katılımcıların ortalamalarına göre anlamlı olarak daha düşüktür.

Evde bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında evde veya okulda “Çocuk Hakları” konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmeme durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Sizin İçin Önemi bölümü dikkate alınarak verilen yanıtlarda ölçeğin alt boyutlarında evde veya okulda “Çocuk Hakları” konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmeme durumuna göre anlamlı bir farklılık durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada Türkiye genelini kapsayacak şekilde 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyi çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Cinsiyete göre çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyinin tespit edilmeye çalışıldığı araştırmanın birinci alt probleminden elde edilen sonuçlara göre cinsiyete göre çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Diğer bir deyişle, 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri cinsiyet yönünden benzerdir. Bu durumun çocuk haklarına yönelik çocukları bilgilendirme çalışmalarının cinsiyet ayrımı yapılmadan yürütülmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Alanyazında cinsiyet ayrımı gözetmeksizin çocuk haklarını bilinir kılmak adına başlangıç ve hizmet içi eğitimler, çocukların insan haklarının anlaşılması ve saygı gösterilmesi için politikacılar ve devlet görevlileri dâhil olmak üzere çocuklarla veya çocuklar için çalışan herkes için organize edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Topsümer, Babacan ve Baytekin, 2009, 12; Öztürk, 2017). Ayrıca alanyazında çocuk hakları bilinç düzeyi ile cinsiyet faktörünün incelendiği çalışmalarda cinsiyet yönünden anlamlı bir farklılığın olmadığı çalışmalar görülmüştür (Akgül, 2015; Aydınlik, 2017; Genç ve Güner, 2016; Karaman-Kepenekçi ve Baydık, 2009; Kızılırmak ve Alkan-Ersoy, 2015; Peker, 2012; Ruck, Keating, Abramovitch ve Koegl, 1998; Tüysüzer, 2018). Dolayısıyla araştırmadan elde edilen sonuçların, alanyazınla örtüştüğü söylenebilir. Bu noktada özellikle çocuk meclislerinin çocuklarda çocuk hakları algısını geliştirmede etkili olduğunu belirten araştırmalar mevcuttur (Hareket, Çağlayan ve Dündar, 2016).

Yerleşim birimlerine göre çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyinin tespit edilmeye çalışıldığı araştırmanın ikinci alt probleminden elde edilen sonuçlara göre yerleşim birimlerine göre çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu sonuca göre yaşanan yerlerin, çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeyinde bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir. Bu sonucun aynı ülke sınırları içerisindeki il ve ilçe birimlerinin benzer yapılarından kaynaklı olduğu söylenebilir. Nitekim alanyazın yapılan araştırmalarda, yaşanan yer kapsamında ülke farklılıkları incelenmiş ve farklı ülkelerde çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri ile ilgili farklılıkların olduğu tespit edilmiştir (Şahin, 2012). Dolayısıyla araştırmadan elde edilen sonucun, alanyazınla örtüşmediği söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, anne ve babanın aynı yerde yaşama durumuna göre çocuk haklarındaki bilinç düzeyi farklılığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre anne ve babanın aynı evde yaşama durumunun çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyine etkisi tespit edilmemiştir. Bu durumun ebeveynlerin çocuklarına karşı genel sorumluluklarını ayırım gözetmeksizin yerine getirmeleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Alanyazında da ebeveynlerin genel olarak çocuk hakları konusunda bilgileri olsa da çocuk haklarını günlük yaşama yansıtılabilmeleri için bilinçlendirme gereksinimleri olduğu tespit edilmiştir (Dinç, 2015).

Araştırmanın dördüncü alt probleminde çocukların kendilerine ait bir odaya sahip olma durumlarına göre çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kendilerine ait bir odaya sahip olmayan çocukların okulda korunma hakkı ve bilgi edinme hakkı bağlamında kendilerine ait bir odaya sahip olan çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyleri anlamlı olarak daha düşüktür. Bu sonuca göre kendine ait odası olan çocukların okulda çocuk hakları ile ilgili özellikle korunma ve bilgi edinme hakkına yönelik, kendine ait odası olmayanlara göre daha bilinçli olduğu söylenebilir. Bu durumun çocukların aile yapısı ve sosyolojik durumlarının, hak ve özgürlüklerine olan bakış açılarını etkilemesi ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Alanyazında özellikle günümüzde çocuğa

verilen değerin artmasıyla ailenin bir bireyi olarak ona verilen sorumlulukların da arttığı ifade edilmektedir (Tezel-Şahin ve Cevher, 2007). Nitekim kedine ait odası olan çocukların aile yapıları, ekonomik ve sosyolojik durumlarının diğerlerine göre daha farklı olduğu düşünüldüğünde, bu hak ve sorumluluk bilincinin bu çocuklarda daha farklı şekillendiği düşünülmektedir. Çocuğun bir birey olarak kendini önemsemesinin de kendi haklarına yönelik farkındalığı arttırdığı söylenebilir.

Araştırmanın beşinci alt probleminde çocukların evde ya da okulda çocuk haklarına yönelik bilgilendirilme durumlarının çocuk haklarına yönelik bilinç düzeylerinde anlamlı bir farklılığa sebep olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okulda veya evde çocuk hakları konusunda bilgilendirilmeyen çocukların Korunma Hakkı, Özgür Yaşama Hakkı ve Bilgi Edinme Hakkı alt boyutlarındaki ortalamaları bilgilendirilen çocukların ortalamalarına göre anlamlı olarak daha düşüktür. Buna göre çocuk haklarına yönelik evde ya da okulda bilgilendirilen çocukların, korunma hakkı, özgür yaşama hakkı ve bilgi edinme hakkı açısından, bilgilendirme yapılmayan çocuklara göre bilinç düzeyleri daha yüksektir. Bu durumun aile bireylerinin çocuk haklarını önemsemesi ve çocuklarına evde verdiği sorumluluklarda çocuk haklarını gözetme durumundan kaynaklandığı söylenebilir. Alanyazında ebeveynlerin temelde insan haklarının farkında olması, özelde ise çocuk haklarını bilmesi, çocuk hakları konusunda olumlu tutuma sahip olması ve kendilerinden sonra gelen nesillere bunları aktarmasının çocuk haklarının bilinmesi ve öğretilmesi açısından son derece önem arz ettiği belirtilmektedir (Taşkın, 2019, s.2).

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

Araştırmanın birinci alt probleminden elde edilen sonuçlar doğrultusunda 18 yaş altı çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeylerinin, cinsiyet yönünden benzer olduğu, bu durumun çocuk haklarına yönelik çocukları bilgilendirme çalışmalarının cinsiyet ayrımı yapılmadan yürütülmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda çocuk hakları konusunda yapılan çalışmalara cinsiyet ayrımı gözetmeksizin katılımcıların dâhil edilmesi önerilebilir.

Araştırmanın ikinci alt probleminden elde edilen sonuçlar doğrultusunda yaşanan yerlerin, çocuk haklarına ilişkin bilgi düzeyinde bir farklılık oluşturmadığı ve bu durumun aynı ülke sınırları içerisindeki il ve ilçe birimlerinin benzer yapılarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu sonuca yönelik olarak çocuk haklarına ilişkin uluslararası proje çalışmalarının gerçekleştirilmesi, bu projelere il ve ilçe yöneticileri ile tüm birimlerin dahil edilmesi önerilebilir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminden elde edilen sonuçlara göre anne ve babanın aynı evde yaşama durumunun çocukların çocuk haklarına yönelik bilinç düzeyine etkisi tespit edilmemiştir. Öte yandan araştırmanın beşinci alt probleminden elde edilen sonuçlara göre çocuk haklarına yönelik evde ya da okulda bilgilendirilen çocukların, korunma hakkı, özgür yaşama hakkı ve bilgi edinme hakkı açısından, bilgilendirme yapılmayan çocuklara göre bilinç düzeyleri daha yüksektir. Bu sonuçlar ışığında ailelerin okul ile iş birliği içerisinde çocuk haklarına yönelik proje çalışmalarında yer alması önerilebilir. Bu sayede veliler arası etkileşimin sağlanması ve çocuk haklarına yönelik veli düzeyinde bilinçlendirmelerin sağlanması söz konusu olabilir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminden elde edin sonuçlara göre kendine ait odası olan çocukların okulda çocuk hakları ile ilgili özellikle korunma ve bilgi edinme hakkına yönelik, kendine ait odası olmayanlara göre daha bilinçli olduğu söylenebilir. Bu sonuç doğrultusunda ailenin sosyolojik yapısının çocuk hakları ile bağlantısının araştırıldığı çalışmaların yapılması önerilebilir. Benzer şekilde velilerin, çocuklara ait kendi odaları olmalarına özen göstermeleri gerektiği, en azından evin herhangi bir bölümünde çocuğa ait bir bölümün oluşturulması tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akgül, M. Ş. (2018). *İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki bilinç düzeylerinin belirlenmesi: bir ölçek geliştirme çalışması*, Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuk hukuku: çocukların hakları ve korunması*. Ankara: Pegem Akdemi.
- Ay-Zöğ, D. (2008). *Öğrencilerin çocuk haklarını algılama düzeyleri ile akademik başarı arasındaki ilişki (İstanbul ili Beyoğlu ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Aydınlık A. (2017). *Çocuk haklarının gelişiminde okul öncesi eğitiminin yeri ve önemi ankara örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Banko, Ç. (2017). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutum, davranış ve görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cantekinler, S. (1989). *Konya ilinde ana-babalarla öğretmenlerin 'okulöncesi eğitim programları ve uygulamaları' hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Coşkun, T. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların katılım haklarına ilişkin inançları*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Covell, K., Howe, R. B. ve McNeil, J. K. (2010). Implementing children's human rights education in schools. *Improving Schools*, 13(2), 117-132.
- Creswell, J. (2014). *Araştırma deseni: Nicel, nitel ve karma yöntem yaklaşımları* (Çev. Ed. S. B. Demir). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çoban-Sural, Ü. (2018). *Kamu ilkokullarında öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çetinkaya, N. (1998). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışımın değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Demirezen, S., Altıkulaç, A. ve Akhan, N. E. (2013). İlköğretim öğrencilerine göre çocuk hakları. *Educational Research Association The International Journal of Educational Researchers*, 4(1), 39-52.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi- Journal of Qualitative Research in Education*, 3(1), 7-25.
- Dönmez, T. (2015). *İlkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile çocuk hakları yönelik tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erdoğan, B. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin kültürlerarası duyarlılıkları ve çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Erdurak, B. (2019). *Yaratıcı drama temelli çocuk hakları eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan çocuk hakları konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Genç S.Z. ve Güner F. (2016). Çocuk hakları bağlamında medyaya ilişkin aile görüşleri (çanakkale ili örneği). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2) 1-23.
- Gülbahar, O. (2019). *Okul yöneticileri ve velilerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin eğitim hakkı ile ilgili hükümlerinin uygulanmasına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hammarberg, T. (Ed.). (2011). *Human rights in Europe: no grounds for complacency*. Council of Europe Publishing.
- Hançer, G. (2019). *Çocuk hakları ve çocuk istismarı konusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu Üniversitesi Kastamonu.
- Hareket, E., Çağlayan, K. T. ve Dündar, H. (2016). Çocuk haklarına ilişkin algı gelişiminde çocuk meclisi uygulamaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 445-463.
- Hareket, E. (2018). *Eğitim hukuku bağlamında çocuk hakları eğitimi: bir eylem araştırması*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hodgkin, R. ve Newell, P. (1998). *Implementation handbook for the convention on the Rights of the child*. Newyork: UNICEF.
- Işıksal-Apaydın, T. (2017). *Türk milli eğitim sisteminin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin eğitim hakkı ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kalender, B. (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programlarının çocuk hakları sözleşmesinin eğitim hedefleri maddesi açısından incelenmesi: Tarihsel bir analiz*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Karaman-Kepenekçi Y. ve Baydık B. (2009). Zihin engelli öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), 333-336.
- Karcı, Y. (2016). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Kesayak, Y. (2019). *Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin ebeveyn görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Kızılırmak K. ve Alkan-Ersoy Ö. (2015). *İlkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara örnekleme)*. Hacettepe University of Health Sciences 1. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi “Erken Müdahale”, Ankara.
- Özaktan, Ö. (2014). *İlkokul öğretmenlerinin okul bina ve bahçelerinin çocukların haklarına uygunluğuna ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir-Doğan, G. (2017). *Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: anlayışlar ve uygulamalar*, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi Gaziantep.
- Özkan, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Öztürk, A. (2017). Çocuk hakları ve eğitimine psikolojik bir bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 429-451.

- Peker, R. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Ruck, M. D., Keating, D. P., Abramovitch, R. ve Koegl, C. J. (1998). Adolescents' and children's knowledge about rights: Some evidence for how young people view rights in their own lives. *Journal of Adolescence*, 21, ss. 275–289.
- Salman-Osmanağaoğlu, Y. (2007). *Uşak ili lise son sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, S. (2012). Türkiye’de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 275-282.
- Taşkın, A. (2019). *Çocuk hakları konusunda ebeveyn tutumları ile ortaokul öğrencilerinin farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Tezel-Şahin, F. ve Cevher F. N. (10-15 Eylül, 2007). *Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış*. ICANAS 38 (38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- Tiftikçi, M. Ş. (2018). *Sosyal bilgiler beşinci sınıf öğrencilerinin çocuk hakları farkındalığına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Topsümer, F., Babacan, E. ve Baytekin, E. P. (2009). Şehir ve çocuk: çocuk dostu şehir girişiminin şehir imajına katkısı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 35, 5-20.
- Tüysüzer, B. Ş. (2018). *Okul yöneticilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Uçuş-Güldalı, Ş. (2009). *Çocuk hakları sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve sözleşme'ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Washington, F. (2010). *5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkinliğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yılmaz, M. G. (2018). *Dördüncü sınıf öğrencilerinin okullarda oyun hakkına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yurdakul, Ö. (2015). *Velilerin çocuğu eğitime hakkının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yurtseven, N. ve Altun, S. (2015). Intercultural sensitivity in today’s global classes: pre-service teachers’ perceptions. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 2(1), ss. 49-54.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose

It is necessary to determine the public awareness and knowledge of children's rights to meet students' needs and to provide them with conditions that are essential for education. The aim of this study is to investigate children's awareness of their rights based on gender, place of residence, parents' marital status, having their own room and being informed at home or at school about children's rights.

Method

This is a quantitative and descriptive study in which a screening design was used. The study population consisted of children under 18 years of age in Turkey. The study sample consisted of 404 children under 18 years of age (high school or less) from different cities (Afyonkarahisar, Ağrı, Amasya, Aksaray, Ankara, Antalya, Adana, Aydın, Adıyaman, Bitlis, Bolu, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, Iğdır, İstanbul, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Ordu, Samsun, Sakarya, Tokat, Van, Yozgat) of Turkey. Of participants, 216 were girls, 50 were only children, 93 had one sibling, 130 had two siblings and 131 had three or more siblings, 162 lived in dwelling units smaller than a city, 242 mostly lived in cities, 41 had divorced parents, 258 had their own rooms and 279 had been informed at home or at school about children's rights. Data were collected using the "Scale for Determining Children's Awareness of Their Rights" (SDCATR) developed by Akgül (2018). The scale was administered to 700 people. However, 296 forms were incomplete or incorrectly done, and therefore, were discarded. Data were analyzed using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS), version 20. Kolmogorov-Smirnov test was used to determine whether the data met the assumptions for parametric tests. The results showed that the data were not normally distributed. Therefore, the Mann Whitney U was used for analysis.

Results

The first question of the study is whether children's awareness levels differed by gender. There was no significant difference in SDCATR scores between male and female participants. The second question focuses on whether place of residence had an effect on children's awareness of their rights. There was no significant difference in SDCATR scores between participants who lived in cities and those who lived in units smaller than a city. The third question sought an answer to the question whether there was a difference in awareness levels between children with divorced parents and those with nondivorced parents. There was no significant difference in SDCATR scores between the two groups. The fourth question was whether there was a difference in awareness levels between children who had their own rooms and those who did not. The results showed that participants who had their own rooms were more aware of their rights, especially the right to protection and information, than those who did not have their own rooms. The fifth question investigated whether being informed at home or at school about children's rights caused a difference in children's awareness levels. The results showed that participants who were informed at home or at school about their rights had higher mean scores on the "right to protection," "right to life" and "right to information" subscales than those who were not.

Discussion, Conclusion and Recommendations

The results regarding the first research question show that boys and girls under 18 have similar levels of awareness of their rights, which might be due to the fact that all students, regardless of their gender, are educated about children's rights. This result suggests that joint projects on children's rights should be held in different cities and schools and that all students, regardless of gender, should attend them.

The results regarding the second research question show that place of residence has no effect on children's levels of awareness of their rights, which might be due to the fact that cities and towns have similar structures. Therefore, international projects should be held on children's rights, and provincial and district managers and all units should attend them.

The results regarding the third research question show that parents' marital status has no effect on children's levels of awareness of their rights. However, the results regarding the fifth research question show that children who are informed at home or at school about their rights are more aware of their rights, especially the right to protection, life and information, than those who are not. In the light of these results, it is suggested that parents cooperate with schools and take part in projects on children's rights, which will increase their interaction with other parents and raise their awareness of children's rights.

The results regarding the fourth research question show that children who have their own rooms are more aware of their rights, especially the right to protection and information, than those who do not. This result indicates that parents should make sure that their children have their own rooms or should allocate at least part of the house to them as personal space.